

DÖVLETMEMMET AZADI VE TÜRKMEN EDEBİYATI ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR

Dövlətməmmət Azadı'nın Doğumunun 330. Yılına
Ve Türkmenistan'ın Daimî Tarafsızlığının 30. Yılına Armağan

EDİTÖRLER
Soner SAĞLAM
Zülfikar BAYRAKTAR

Kitabın Adı : Devletmemmet Azadı ve Türkmen Edebiyatı Üzerine Araştırmalar
Editörler : Soner SAĞLAM, Zülfikar BAYRAKTAR
Redaktörler : Rahimmemmet KÜRENOW, Kakajan JANBEKOW, Tahir AŞIROW
Kapak : Ceyda ŞEREFLİOĞLU
1. Baskı : Aralık 2025 ANKARA
Yayın Koordinatörü : Ceyda ŞEREFLİOĞLU
Yayın Yönetmeni : Selva ALİM
ISBN : 978-625-8687-21-7
Yayın No : 3132

© Soner SAĞLAM, Zülfikar BAYRAKTAR

Tüm hakları yazarına aittir. Yazarın izni alınmadan kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, çoğaltılması yapılamaz. Yalnızca kaynak gösterilerek kullanılabilir.

SONÇAĞ AKADEMİ

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/49 İskitler 06070 ANKARA

T / (312) 341 36 67 - GSM / (533) 093 78 64

www.soncag yayincilik.com.tr

soncag yayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 47865

BASKI VE CİLT MERKEZİ

UZUN DİJİTAL MATBAA, SONÇAĞ YAYINCILIK MATBAACILIK TESCİLLİ MARKASIDIR.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/48 İskitler 06070 ANKARA

T / (312) 341 36 67 - GSM / (533) 063 64 04

www.uzundijital.com

uzun@uzundijital.com

*Türkmen’i tefekküre davet eden şair ve düşünür Döwletmemmet Azady’nın
Doğumunun 330. Yılına,*

*Bariş ve dostluk bayrağının sonsuza dek dalgalanması temennisiyle
Türkmenistan’ın tarafsızlığının 30. Yılına ithafen...*

İçindekiler

Ön Söz	8
Dövlətməmmət Azadı'nın Hayatı	18
Dövlətməmmət Azadı'nın Eserleri.....	20
Hakkında Yapılan Çalışmalar	30
Makaleler	35
Aýjeren Durdygylyjowa	36
Aýnabat BABAÝEWA	44
Əli Şamil Hüseynoğlu	55
Баҳодир КАРИМ.....	65
Bahar Cepbarova, ...	74
Bahargül Gayıpazarowa, Şemşat Berdiyeva	82
Berdi SARIYEV, Meyrem BERDIYEVA	91
Resulmyrat Çarymyradow	97
Gurbangül Guziçiyeva Toylıyevna	101
Gülbakhrem Molotova	107
Güləlek Hangeldiyewa	120
Güljəmal Gummanowa.....	130
Gültəç AŞYROWA	143
Gülşirin Rızzakova	150
Глыджева Гохертач Нурбердыевна	157
G. Selcan Sağlık Şahin	164
Hasan Açıkgöz	176
<i>Maksat Meredow</i>	<i>193</i>
Maral Atdayewa, ...	198

MAHTUMKULU’NUN ŞİİRLERİNDE KARDEŞ SEVGİSİ

G. Selcan Sağlık Şahin¹⁶

Özet

Mahtumkulu Firâki, klâsik devir Türkmen edebiyatının en önemli temsilcilerinden biridir. Şiirlerinde aile, yurt, devlet, siyaset, din, aşk, sosyal değerler, sağlık gibi çok çeşitli konulara değinir. Mahtumkulu’nun şiirlerinde aile kavramı ile ilgili olarak değindiği bir başka konu kardeş sevgisidir. Şair, kalabalık bir ailede yetişmiştir. Mahtumkulu’nun babası Azadî’nin 12 oğlu ve 7 kızının adları sayılmaktadır. Mahtumkulu’nun hayatı ile ilgili bilgiler yine en iyi şekilde onun şiirlerinden öğrenilmektedir. Şairin şiirleri incelendiğinde 8 erkek ve 3 kız kardeşin adları üzerinde uzlaşmaktadır. Şairin şiirlerinde ağabeyleri Abdullah, Mâmmetsefa ve kız kardeşi Zübeyde’nin isimleri net bir şekilde geçmektedir. Şair, “Terk Eyleme Bu Mekanı”, “Uç Kıldı” ve “Abdullah” adlı şiirlerini ağabeyi Abdullah için yazmıştır. Abdullah ve Mâmmetsefa için yazdığı “Bunlar Gelmedi” şiiri meşhurdur. Şairin diğer şiirlerinde de yer yer kardeşliğe vurgu yaptığı bentler bulunmaktadır. Bu çalışmada, Mahtumkulu’nun kardeşleri için yazdığı şiirler ele alınıp incelenecek, bu şiirleri hangi duygularla, ne sebeple yazdığı ve kardeşliğe verdiği önem hakkında sonuçlara varılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mahtumkulu Firâki, Devletmâhmet Azadî, Mahtumkulu’nun kardeşleri Abdullah, Mâmmetsefa, Zübeyde, kardeşlik.

Abstract

Mahtumkulu Firaki is one of the most important representatives of classical period Turkmen literature. In his poems, he touches upon a wide variety of topics such as family, country, state, politics, religion, love, social

¹⁶ Doç. Dr. Ankara Üni. DTCF Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, e-posta: selcansaglk@yahoo.com

values, and health. Another subject that Mahtumkulu touches upon in his poems regarding the concept of family is the love of sibling. Mahtumkulu, the poet grew up in a large family. The names of 12 sons and 7 daughters of Azadi, the father of Mahtumkulu, are listed. Information about Mahtumkulu's life is best learned from his poems. When the poet's poems are examined, there is agreement on the names of 8 brothers and 3 sisters. The names of his brothers Abdullah, Mämmetsefa and his sister Zübeyde are mentioned in the poet's poems. The poet wrote the poems “Don’t Leave This Place”, “Uç Kıldı” and “Abdullah” for his elder brother Abdullah. The poem “They Did Not Come” written for Abdullah and Mämmetsefa is famous. There are also stanzas in the poet's other poems where he emphasizes brotherhood. In this study, the poems that Mahtumkulu wrote for his brothers will be discussed and examined, and conclusions will be drawn about the feelings and reasons behind his writing these poems and the importance he gave to brotherhood.

Keywords: Mahtumkulu Firaki, Devletmähmet Azadî, Mahtumkulu's brothers Abdullah, Mammetssefa, Zübeyde, brotherhood.

Mahtumkulu öncelikle Türkmenistan’a, ardından Türk dünyasına ve nihayetinde dünyaya mâl olmuş bir şairdir. Fuat Köprülü, şairi bir “Nakşibendi dervişi” olarak ansa da Zeki Velidi Togan onun şiirlerini dinî içerikli olmakla birlikte halis tasavvuf eseri olarak görmez; onu bir “halk felsefiyatı muallimi” olarak adlandırır (Aşırov, 2014, s.119). Türkmen halkı da onu şair olduğu kadar bir felsefeçi “filozof” olarak adlandırmaktadır (Aşırov, 2014, s.5). Şiirlerinde evrensel değerlere yer veren Mahtumkulu’nda bu evrensel değerlerin başı olarak aile sevgisi görülür. Aile sevgisinin başında ise öncelikle anne-baba sevgisi gelmektedir. Şair, “Azadım Kanı” adlı şiirinde babası Azadî’yi “gönlünün ummanı, ilinin zıbanı (dili), minberin ezanı, Gökleñ’in pehlivanı” (Garriyev, 2011, s.190-191) olarak anar. Yine Mahtumkulu’nun babasına “Kıblem”, annesine “Kâbem” dediği ve böylece onları kutsallaştırdığı şiirlerinden malumdur.

Anne ve babasının ardından kardeşlerine duyduğu sevgi ve yaşadığı dönemin çalkantıları esnasında bazı kardeşlerini kaybetmiş olmanın getirdiği özlem de şiirlerinde mevcuttur. Bilindiği üzere Mahtumkulu kalabalık bir ailede yetişmiştir. Babası Devletmähmet Azadî'nin 12 erkek ve 7 kız çocuğu olduğu düşünülmektedir:

Oğulları: Mämmetsefa, Abdullah, Mahtumkulu, Seyit, Kahırkulu, Gulça, Çakı, Păki, Canesen, Çerre, Halatkulu, Sultan.

Kızları: Zübeyde, Hurma, Orazgöl, Hanmenli, Züleyha, Umsa, Bayramgöl.

Ancak Annagurban Aşırov, Devletmähmet Azadî'nin çocukları olarak sayılan bu adların hepsinin doğru olmayabileceğine vurgu yaparak çok sayıdaki bilgilerin bir araya getirilip Mahtumkulu'nun şiirleri ile de karşılaştırıldıktan sonra Devletmähmet Azadî'nin çocukları olarak aşağıdaki adları sıralamıştır:

Oğulları: Mämmetsefa, Abdullah, Mahtumkulu, Seyit, Kahırkulu, Gulça, Çakı, Păki.

Kızları: Zübeyde, Hurma, Orazgöl (Aşırov, 2014, s.267).

Buna göre Azadî'nin 8 erkek, 3 kız çocuğu olmuştur. Yukarıda sayılan adlardan Mämmetsefa, Abdullah ve Zübeyde'nin adlarına Mahtumkulu'nun yazdığı şiirlerde bizzat rastlanılmaktadır.

Mahtumkulu, siyasi bakımdan çok karışık bir dönemde yaşamıştır. Bu dönemde dağınık halde yaşayan Türkmen boyları üzerine İranlılar ve Nadir Şah sürekli baskınlar düzenliyorlardı. Köyleri talan ediyorlar ve insanları esir ederek köle pazarlarında satıyorlardı. Şairin ağabeyleri Mämmetsefa ve Abdullah'ın da bu savaşlar yüzünden vekil olarak Afganistan'a gittikleri ve orada hunharca öldürüldükleri bilinmektedir (TSE 1983, s.285'ten Beşen Delice, 2017, s.86). Mahtumkulu'nun el yazmaları üzerine çalışmalar yapan Annagurban Aşırov, el yazmalarında şairin şahsî hayatı ile ilgili onlarca şiirin bulunduğunu belirtirken bunlar arasında şairin ilk eşini, anne-babasını,

kardeşlerini kaybettikten sonra yazdığı hasret dolu şiirlerin de olduğunu ifade eder (2014, s.240).

Mahtumkulu, ağabeyleri Mämmetsefa ve Abdullah'ın Afganistan'a gidip geri dönmemeleri üzerine "Bular Gelmedi" adlı şiirini yazar:

Göçi-gony birle göçdi Abdylla,
Hemme giden geldi, bular gelmedi.
Mämmetsapa gitdi kömek bermäge,
Uzadanlar geldi, bular gelmedi.

Enesinden aýry ýatmaz oganlar,
Ýa Rep, gören barmy bulardan, iller,
Aýlanyban aýlar, dolanyp ýyllar,
Aýlar-ýyllar geldi, bular gelmedi.

Hassadan sagaldy zäher dadanlar,
Hakyn alyp geldi goýun güýdenler,
Alty aýlyk ýola – Kábä gidenler,
Hajy bolup geldi, bular gelmedi.

Yrakdan, ýakyndan baryp gelenler,
Barmydyr bulardan görüp, bilenler,
Hindistana bezirgenlik kylanlar,
Malyn satyp geldi, bular gelmedi.

Ýolukdy bir doly, darydy baran,
Birin ýurdy bile eýledi weýran,
Birisiniň ýary yzynda haýran,
Gözleri ýoldadyr, bular gelmedi.

Ýykylanyň bagry ýerden galmazmy?
Hiç baran gelmezmi, aglan gülmezmi?
Ötenden-geçenden sorsaň bilmezmi?
Bilinmezler geldi, bular gelmedi.

Magtymguly, derdi goýmaz ýatmaga,
Ugrun bilmeý soray-soray gitmäge,
Ýerden jogap çykamaz habar tutmaga,
Gören-bilen barmy, bular gelmedi (MK-I, 1992, s.65).

Şiirde ifade edildiği üzere Hindistan’a ticaret yapmaya gidenler, hatta Kâbe’ye altı aylık yola hacca gidenler bile dönmüşler fakat Mahtumkulu’nun kardeşleri gelmemiştir. Şiirin ilk dörtlüğünde yer alan Mämmetsapa gitdi kömek bermäge “Mehmetsefa gitti yardım etmeğe” ifadesinden Afganistan’a önce ağabeyi Abdullah’ın gittiği, ardından onu aramak ve geri getirmek amacıyla Mehmetsefa’nın gittiği ve ikisinden de bir daha haber alınamadığı anlaşılmaktadır. Yaşanan bu olay sonrasında Mahtumkulu, ağabeyi Abdullah için “Terk Eyleme Bu Mekanı”, “Abdullah”, “Uç Kıldı” şiirlerini yazmıştır.

Şairin “Terk Eyleme Bu Mekanı” şiiri 16 dörtlükten ibarettir ve

Ey gardaşım, sen Abdilla, “Ey kardeşim sen Abdullah,

Terk eyleme bu mekanı, Terk eyleme bu mekanı,
Guwwat bersiň saňa Alla, Kuvvet versin sana Allah,
Hicrana salmagıl canı Hicrana salma sen canı” (Aşırov, 2012, s.42)
şeklinde başlamaktadır.

Anlaşıldığı üzere bu şiiri yazdığı Mahtumkulu, ağabeyi Abdullah’ın vefat haberini henüz almamıştır. Doğrudan ağabeyinin adını verdiği “Abdullah” şiirinde ise:

Sen gideliň dokuz ýyldyr öteni “Sen gitdin gideli, dokuz yıl geçti,
Kaýda watan tutduň gardaş Abdulla, Nerde vatan tuttun, kardeş Abdullah?
Dolanmazmy ynsaniýetiň gideni, Hiç dönmez mi, insanlardan gideni,
Kaýda watan tutduň gardaş Abdulla, Nerde vatan tuttun kardeş Abdullah?”
(Aşırov, 2012, s.42) diyerek ağabeyinden haber almadan geçirdiği süreyi dile getirir. 8 dörtlükten oluşan “Abdullah” şiirinin ilerleyen dörtlüklerinde şair:

Gorky peýdasy ýok gidejek jana, “Fayda vermez korku çıkacak cana,
Ömür ahyr boldy, doldy peýmana Ömür son buldu, doldu peymana,
Ýa-da sen düşdüňmi düýpsiz ummana? Yoksa düştün mü sen dipsiz ummana?”
Kaýda watan tutduň gardaş Abdulla, Nerde vatan tuttun kardeş Abdullah?”
diye sorduktan sonra;

Üstümize hijran ody sepildi “Üstümüze hicran ateşi serpildi,
Kuwwatym gidipdir, dyzym epildi, Takatim kalmadı dizim çözüldü,
Gan ýyglap, atamyň bili бүkүldi, Kan ağladı atamın beli бүкүлдү,
Kaýda watan tutduň gardaş Abdulla, Nerde vatan tuttun kardeş Abdullah?”
(Aşırov, 2012, s.45) diyerek evlat acısı çeken atası Devletmähmet Azadî’ye de vurgu yapar. Mäti Köseyew’in de belirttiği üzere Mahtumkulu’nun ailesinde önce ağabeyleri sonra da babası Azadî vefat etmiştir. Yani

Dövlətmehmet Azadî evlat acısı çekmiştir. Mahtumkulu, muhtemelen ağabeyi Abdullah'ın kötü haberini aldıktan sonra “Uç Kıldı” şiirini yazmış olmalıdır:

Abdylla gitdi diýp umyt üzüpdim, “Abdullah yok diye ümit kesmiştim,
Bezirgenler gelip, ondan uç kyldy. Bezirganlar gelip ondan haber Verdi.
Mecnun bolup, dagdan-daga gezipdim, Mecnun olup dağdan dağa gezmiştim,
Galat boldy, gamlı könlüm öç kyldy. Yalan oldu gamlı gönlüm öç kıldı.”

Sadece Mahtumkulu'nun şiirlerinde değil Mahtumkulu üzerine yazılmış eserlerde de şairin en bilinen üç kardeşinin adları geçer. Örneğin Gurbandurdı Gurbansehədov'un Çakılık adlı povestinde şairin iki erkek, bir kız kardeşinden şöyle söz edilir: “Mahtumkulu'nun bir süre önce babalarının yanından gidip ayrı yaşayan ağabeyleri Abdullah ile Muhammetsapa da fazla servet sahibi değildi. Onlar, pınar temizleyip çiftçilikle meşguldüler” (Gökçimen, 2014, s.41).

Şairin hayatındaki kardeş kayıpları Abdullah ve Mämmetsefa ile sınırlı değildir. “Hesret Bilen Dörän Goşğı” adlı halk rivayetine göre şairin kendinden bir yaş büyük ablası Hanmenli, küçük erkek kardeşi Canesen ve onun gelini Bayram aynı gün vefat etmişlerdir (Sarıyev 1998'den Yılmaz, 2017, s.452). Mahtumkulu, onların vefatları üzerine “Virana Geldi” şiirini yazar:

Baýram gelin, Hanmenli gyz, Canesen, “Bayram gelin, Hanmenli kız, Canesen,”

Bu dertleriň haýsy birine ýana seň, “Bu dertlerin hangisine yanarsın?”

Çarhy-pelek her gün çepe döne sen “Çark-ı felek, her gün sola dönersin,”

“Kalbymyň dünnäsi veýrana geldi “Kalbimin dünyası virane oldu” (Aşırov, 2014, s.52).

“Virana Geldi” şiirinin ortaya çıkışını konu alan “Hesret Bilen Dörän Goşgi” adlı halk rivayetinde Mahtumkulu’nun başından geçen bu olaydan bir yıl sonra, şairin 22 yaşındayken Levap vilayetindeki okula gittiği ifade edilir (Sağlam ve Kürenov, 2024, s.65-66). Demek ki Mahtumkulu, ablası ve küçük erkek kardeşini 21 yaşındayken kaybetmiştir.

Türkmenlerde kız kardeş kıymetlidir, ölene kadar da ağabeyinin himayesindedir. Kız kardeşin kalbinde de ağabeyinin yeri başkadır. Mahtumkulu’nun kaynaklarda sayıları farklı verilen kız kardeşleri arasında da Zübeyde’in yeri farklı olmalıdır ki şairin şiirlerinde onun adı geçer. Gurbandurdı Gurbanshedov, “Çakılık”ta Mahtumkulu’nun kız kardeşi Zübeyde’ye de yer verir. Zübeyde, Mahtumkulu ile sevdiği Meñli arasındaki diyalogu sağlayan kişidir ve Meñli’nin en yakın dostudur. (Gurbanshedov, 1961, s.49’dan Gökçimen, 2014, s.42). Kız kardeşinin zamansız ölümü üzerine Mahtumkulu:

Magtymguly gara ýüzüň,

Diňlemezler zaryn sözüň,

Zübeydam, ýaşlasaň gözüň,

Harytsyz dükanym galdy (Aşırov, 2014, s.241) diyerek kız kardeşi Zübeyde’siz hayatını içinde mal/ürün olmayan dükkana benzetir. Yani hayat artık anlamsızdır.

Zübeyde hakkında 82 yaşındaki Begmyrat Haliloğlu 1940 yılında şöyle malumat vermiştir: «Magtymgulynyň aýal doganyny kakam pahyr gördük diýdi: «gözi gögräk, uzyn boýly, saryýagy, ady hem Zübeyda» “Babam, Mahtumkulu’nun kız kardeşini gördük dedi: ‘mavi gözlü, uzun boylu, sarışın, adı da Zübeyde” (Aşırov, 2014, s.267).

Mahtumkulu “Al Eder” şiirinde genel olarak kardeşini kaybetmeyi, Arap alfabesindeki elif’in dal (ـ) olmasına benzetir. Feleğin insanın belini bükmesini metaforik olarak dile getirir:

Magtymguly aýdar, dünýäniň işi, “Mahtumkulu söyler, dünýanın işi,
Söz manysyna ýete bilmez her kişi, Sözün anlamına vakıf olamaz her kişi
Her kimsäniň ölse dogan-gardaşy, Her kimin ölse kardeşi,
Pelek onuň elip kaddyn dal eder Felek onun elif biçimini dal
eder”(MK-II, 1994, s.77).

Mahtumkulu, “Düşmanım Felek” şiirine de feleğe sitem ederek başlar:
Meni ata-ene, gardaş oguldan “Beni ata, ana, kardeş, oğuldan,
Aýra saldıñ, zalym düşmanym pelek. Ayrı koydun; zalim, düşmanım felek,
İlimden-günümnden, erkim, malymdan İlimden günümnden, erkim, malımdan,
Aýra saldıñ meni, düşmanym pelek. Ayrı koydun beni, düşmanım felek.”
(Aşırov, 2014-I, s.73).

“Doldı Gitti” adlı şiirinde şair, felek ile bir oyun açtığını ve sonunda feleğin galip geldiği belirterek yaşamındaki kayıpları bir kez daha sıralar:

“Firaki der ölsem de ben,
Dostum yâren, kalsın senem,
Doğan, kardeş, atam, annem,
Görün yâren, öldü gitti” (Aşırov, 2014-I, s.73).

Türkmenlerde kardeşlik edebi, ağırbaşlılık, ciddiyet yanında samimiliğe dayanır. Kızlar ağabeylerinin yanında güler yüzlü ve edepli davranırlar. Türkmenlerde erkeğin ağırbaşlısı, kızın ise alçak gönüllüsü makbuldür. Buğra gibi erkek kardeş, terbiyeli ve mülayim kız kardeş herkesin arzusudur, dileğidir. Çocuklar anne babadan nasihat alsalar da kardeşten örnek alırlar. Türkmen kültüründe kardeşlik edebi güçlü olsa bile zaman zaman her ilişkide olduğu gibi kardeşler arasında da anlaşmazlıklar, kardeşlik hukukuna münasip davranmama sonucu küslükler olabilir. Mahtumkulu “Mätäç eýleme” şiirinde şöyle der:

Ýagşy niýet-Senden dilegim köpdür, “Ýyi niýet- senden dileğim çoktur,
Ajy sözler dilden çykan bir okdur, Acı sözler dilden çykan bir oktur,
Doganyň dogana bahasy ýokdur, Kardeşin kardeşe deęeri yoktur,
Agany inige mätäç eýleme. Büyüğü küçüğe muhtaç eyleme” (MK-II, 1994, s.128).

Türkmenlerde “Dostun yoksa suç Allah’ta değil, kardeşin yoksa suç sende değil” denir. Bir ailenin tek çocuğu olmak, kardeşsiz olmak sadece ömürde değil, ölümde de manevî yoksulluk olarak görülür. Böyle bir kültürde yetişen Mahtumkulu “Yekäniň” şiirinde şöyle der:

Agalar, dünýäniň peýany bolmaz,

Iş başa düşende, dogany gelmez.

Märekede oýnap, hiç göwni galmaz,

Arman bilen geçer saly ýekäniň (MK-I, 1992, s.169).

Şair “Bu dahana” adlı şiirinde;

Dag başyndan gaçar daşy,

Her kimiň bar öz syrdaşy,

Kimse ýalňyz — ýok gardaşy,

Gözi düşmez bir dogana (Aşırov, 2012, s.143) derken, kardeşin insanın öz sırdaşı olduğuna ve kardeşi olmayan kişinin yalnızlığına vurgu yapar. Benzer şekilde “Ata Meňzer” şiirinde:

“Gardaşsyza kuvvat yokdur,

Ogulsyza döwlet yokdur,

Aýalsyza eşret yokdur,

Hoş günü hasrata meňzär” (MK-I, 1992, s.172) der.

Sonuç

“Doganlyk müdimi” (Orazgulyev ve Aşırımmedov, 2014, s.58) olarak adlandırılan Mahtumkulu’nun şiirlerinde kardeş sevgisi denilince üzerinde durulacak bir kavram da kyýamatlyk dogan “kıyametlik kardeş” meselesidir. Mahtumkulu, “Dini Bilen” adlı şiirinde atasının kıyametlik doğanı Selim Magtım’ın adını anar:

Magtymguly, aýdar ýigit çagtymyň,

Towpyklyk gözgüsi syýa bagtymyň,

Atamyň dogany Selim Magtymyň,

Goýsalar, giderin ýany biläni (Aşırov, 2014, s.271).

Azadî ve onun soyundan gelenlerin genellikle Gerkez tiresinin okur-yazarlarının diğer tirelerin vekilleri ile “kıyametlik kardeş” olmalarının asıl maksadının Türkmen tire-tayfalarını birleştirmek olduğu söylenmektedir (Aşırov, 2014, s.250-251).

“Bagtım Garadır” şiirinde;

“Şam-u säher ýata bilmen parahat,

Ýüregim telmurar, göwün bitakat,

Käbäm, kyblam, gardaş boldular wepat,

Rehm eden bolmady bagtym garadyr” (Aşırov, 2012, s.58)

diyen Mahtumkulu, “ayrılık acısı çeken” anlamındaki Pıragi “Firaki” mahlasını boşuna almamıştır. Anne, baba, kardeş, sevgili, eş, evlat acılarını gören şair gidenlerin ardından, Mahtumkuluşinas Baymuhammet Garriyev’in de Magtımğulı adlı eserinde belirttiği gibi, elegiya “ağıt” türünde şiirler yazmıştır.

Kaynaklar ve Kısaltmalar

Aşırov, Annagurban (Hazırlayan) (2012). Magtımğulı- Eserler Yığındısı, Aşgabat: Türkmenistan Ilımlar Akademiyası, Milli Golyazmalar İnstitutı.

Aşırov, Annagurban (2014). Magtımğunıñ Golyazmalarınıñ Dernevi, Aşgabat: Türkmen Döwlet Neşiryat Gullugı.

Beşen Delice, Tuna (2017). “Mahtumkulu’nu Şiirleriyle Tanımak”, Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, s.81-101.

Garriyev, B. A. (1959, Elektronik Baskı 2011). Magtımğunı. Aşgabat. (= MK, 2011)

Gökçimen, Ahmet (2014) “Gurbandurdı Gurbanshedov’un “Çakılık” Adlı Uzun Hikâyesinde Mahtumkulu Biyografisi”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 38. Sayı, s.35-43.

Kösäyev, M. (1959). Magtımğunı Hakında Halk Rowayatlary, Aşgabat: Türkmenistan Döwlet Neşiriyatı.

Orazguliyev G. ve N. Aşırmämmedov (2014). Sözüm Saňa Pıragı, Aşgabat: Türkmen Döwlet Neşiryat Gullugı.

Övezgeldiyev, Muhammetcuma v.d. (1992). Magtımğunı, Şıgırlar, I. tom. Aşgabat: Türkmenistan. (=MK-I, 1992)

Övezgeldiyev, Muhammetcuma v.d. (1994). Magtımğunı, Şıgırlar, II. tom. Aşgabat: Türkmenistan. (=MK-I, 1994)

Sağlam, Soner- Rahimmehmet Kürenov (2024). Adı Destan Olan Şair Mahtumkulu, (Rivayetler, Görüşler, Şiirler), Ankara: EkoAvrasya Vakfı Yayınları.

Sarıyev, Berdi (1998). “Mahtumkulu’nun Bazı Şiirlerinin Yorumları”, Berdi Sarıyev, Türkmen Türkçesi ve Kültürü Üzerine Makaleler, Yayına Hazırlayanlar: Emrah Yılmaz-Tuğba Yılmaz, Ankara: Akçağ Yayınları, s.447-468.

<https://magtymgulypyragy.gov.tm/poems/2/gana-geldim>, (Erişim: 10.04.2024).